

Krigen i 1940



Per Engh

Forord	2
Tiden før krigsutbruddet	3
Politiskolen	3
Krigsutbruddet tirsdag 9. april 1940	4
Til mobilisering på Stange	5
Stange Telthus.....	6
Kontrollpost på riksveien	7
11.april.....	7
Til Espa.....	9
Til ilddåp på Strandløkka.....	10
Tyske fanger	11
Stasjonsbygningen	11
På fangelista	12
Tredje angrepet	12
Fjerde angrepet.....	12
Bombekastere.....	13
Vi rykker frem	13
Person i sikte.....	13
Oberst Jensens bok.....	14
Nesten fulltreffer	15
På hospitalet på Stange.....	16
Dekke tilbaketrekkingen	16
Med tyskerne i hælene	17
Mot Åsmarka	18
Gummistøvler på Næroset samvirkelag	18
Vi venter på avløsning i Åsmarka	19
Endelig avløsning	19
Om Bernhard T. Lawrens.....	20
En snartur hjemom.....	20
Over Midtlien til Nermo.....	21
Til Hundorp.....	21
Sentralborddamens historie	21
Flankesikring på Tretten	22
Nordover mot Mageli igjen	23
I nærkontakt med tyskerne	23
Suddenly hell breaks loose.....	24
Vitne til krigsforbrytelse	24
Til fots mot øst.....	24
Mot Kvam på ski.....	25
Vendereis	25
Lite med mat og krefter.....	26
Til Kvanndalen.....	26
Til Politimesteren	26
Tilbake til utgangspunktet.....	27
De tre falne	27
Et underlig spørsmål	28
Regimentets banner.....	28
Krigsmedaljen og Deltagermedaljen	28
Sluttord	29

Forord

Jeg, Per Engh, født 4. april 1916 på Galterud i Søre Ål har her ført i skrift mine opplevelser fra hendelsene i april dagene i 1940.

Om det ikke er skrevet nok om krigen?

Det er jo lenge siden dette hendte, ca 62 år og de første årene forsøkte jeg å trykke hendingene nederst i bevisstheten. Jeg hadde mareritt ofte og nesten jevnlig hver natt i ca 30 år og jeg fikk spark i ryggen av Liv for å vekke meg. Det var ikke noe som hette krisepsykiatri den gangen og jeg refererte ikke noe før jeg etter 40 år fikk ordre fra Regimentet om å kåsere om krigen og opplevelsene mine for elevene ved Vinstra Videregående skole i forbindelse med minnefeiring. Det ble flere minnetilstelninger etter hvert og det var nok en lettelse, men marerittene er ikke helt borte selv i dag.

Det er to ting jeg vil med dette heftet.

Dette er først og fremst en opptegnelse som jeg vil gi til mine barn og barnebarn for at de kan få et innblikk i de opplevelser jeg hadde disse dagene under starten av krigen.

Det andre er at mange av de skildringene som er gjort er ført i penn de første årene etter krigen av personer med langt flere stjerner og striper enn meg, men som aldri var i nærheten av de steder det skjedde. Det er derfor i mange sammenhenger beskrevet med mange feil og unøyaktigheter, slik at det kan virke som om det er to forskjellige hendelser som er beskrevet sett med øynene til de som stod midt oppe i det.

Jeg mener jeg fortsatt har et klart minne om de hendelser og detaljer jeg har dratt frem her og de er beskrevet på en slik måte at jeg kan gå god for de.

Jeg er klar over at jeg hadde en uhyggelig flaks fra krigens første dag. Jeg ble satt til å ha ansvaret for en hel tropp på ca 40 mann fra første dag i krigen. Vi ble sendt i første linje hele veien fra Strandlykka, via Åsmarka til Tretten og Mageli med det resultat at tre menn døde.

Det kunne gått mye verre!

Galterud, 2. desember 2002
Per Engh



Tiden før krigsutbruddet.

Vi fulgte spent med i utviklingen i Tyskland og ellers i Europa. Jeg hadde i 1936 blitt ferdig med Hærens Rideskole etter endt Befalskole og var flyttet til Lillehammer igjen. Dette var høsten 1936. Jeg var begynt på Lensmannskontoret igjen som lensmannsbetjent da jeg fikk en henstilling fra Politimesteren om å søke om opptak på Statens Politiskole som startet i oktober. Jeg ble godtatt og startet på det 7 måneders kurset i midten av oktober. Jeg fikk meg hybel med kost og matpakke på skolen hos en slektning av far fra Nannestad. Han het Ivar Åmold og bodde i Søren Jåbæksgt. 4 i Iladalen.

Jeg tok eksamen i april 1938.

Politiskolen.

I mellomtiden hadde jeg søkt om opptagelse i Oslo Politiet. Der ble jeg opptatt og begynte på en ny Politiskole sommeren 1938. Denne gang var skolen på Grønland Politistasjon like ved Grønlands torg. Det var i grunnen litt tungt å starte på ny frisk med stort sett samme pensum. Men den gang som nå var det stor forskjell på stat og kommune. Jeg var ferdig med kurset like før jul 1938 og fikk for første gang en ordentlig lønning i politiet i Oslo. Det var ganske streng justis i tjenesten der og det var skiftarbeide så det var å stå på både natt og dag.

Jeg hadde ett avbrudd fra tjenesten i politiet i 1937 da jeg avtjente første rekruttskole ved D.R.2. på Gardermoen. Jeg gjorde tjeneste ved Stange mitraljøre eskadron som instruktør i mitraljøre og ridning. Likeledes ble jeg innbeordret som instruktør på Befalskolen for Kavaleriet våren 1938. Det var min andre rekruttskoletjeneste som sersjant og ble våren 1938 utnevnt som fenrik og satt opp som troppsjef ved Stange mitr. esk. hvor jeg hadde gjort min første rekruttskole i 1937. Det var nå kommet til 1939 og nyhetene fra krigen som hadde startet i Europa ble nøye fulgt opp på radio hele tiden. Det var ingen som tenkte på krig her i landet,

men det var innkalt til repetisjonsøvelser i enkelte våpengrener. Jeg jobbet i politiet som patruljerende til fots og i skiftarbeide. Før jul 1939 ble jeg beordret til ridende politi. Da ble det slutt på nattarbeidet for hestene skulde være inne kl. 11 om kvelden. Dette ble et annet liv for meg. Det viste seg at politiet hadde kjøpt inn 6 nye hester fra Sverige og jeg ble satt til å dressere 3 av disse. Etter at jeg ble overflyttet til rytteravdelingen fikk jeg også tjeneste ved trafikkavdelingen. Det var blant annet trafikkregulering på de store trafikkhjørnene i sentrum, det være seg Grand og det store trafikk hjørnet ved Østbanen. Vi hadde nå tilhold i slottsstallen i Parkveien. Der var det også ridehus og når jeg begynte med dresseringen av de nye hestene var jeg fritatt for all annen polititjeneste. Det var en litt avventende og litt nervøs stemning i Oslo i slutten av 1939 for vi skjønnte vel at krigen nærmet seg også på våre kanter av Europa. Det var innsamlinger til hjelp for Finland som alle skjønnte var truet av Sovjet.

Krigsutbruddet tirsdag 9. april 1940

Jeg hadde vært en liten tur på Galterud i julen 1939. Det var mye å ta seg til i Oslo, men jeg hadde i grunnen liten fritid. Det var stort sett bare om helgene og da var jeg nesten hver søndag på skitur i Nordmarka og sammen med Ivar Åmold og Birgit som jeg bodde hos. Det var kaldt og mye snø den vinteren og det hendte enkelte ganger at bussene som gikk opp Uelandsgaten ikke kom frem på grunn av snøskavler.

Vinteren var i grunnen lang og jeg husker at det var meget snø igjen til langt ut i mars. Det begynte nå å nærme seg april og det var begynt å bli litt varmere i luften om dagen. Jeg husker godt den siste helgen, altså søndag den 7. april før krigsutbruddet. Denne dagen var det grått og tungt vær. Jeg husker at jeg skulde på fest i det Militære Samfund og mandag skulde jeg også ut på noe festligheter slik at det ble sent på kveldene før jeg fikk lagt meg og jeg hadde bare så vidt sovnet natt til tirsdag den 9. april.

Klokken var ca 2 da det ringte fra politistasjonen og ba meg møte snarest til vanlig tjeneste på Rådhusgt. stasjon. Jeg spiste godt før jeg drog nedover til tjeneste. Straks jeg kom ut gikk flyalarmen og jeg kom akkurat ned til Norges Bank da jeg hørte en Stukas som gikk rett ned på Festningen og slapp en bombe ned i forgården slik at hele festningsområdet ristes.



Samtidig hørte jeg tunge fly som kretset lavt over byen.

Skydekket var lavt og jeg så flyene i gløtter i skyene. Det var transport fly av typen JU52. De lå og kretset og ventet på at det skulde bli klart for landing på Fornebu. Da tror jeg klokken var blitt ca. 8-9.

På politistasjonen var det ingen som viste hva vi skulde foreta oss og særlig vi som skulde møte på mobilisering – eller kanskje vi skulde forbli i tjeneste i politiet. Det var 3 fenriker av oss og vi drog opp til Hovedpolitistasjonen for å legge frem saken for Politimester Welhaven. Han var holdt for å være Oslos strengeste arbeidsgiver og dertil meget uhøflig og streng. På Politistasjonen i Møllergata var det full

forvirring. Det var ingen forværelsesbetjent så vi ruslet rett inn på sjefens kontor. Han satt ved sitt skrivebord og så blek og sliten ut og spurte om hva vi ville.



Vi fremførte vårt æren og spurte om hvordan vi skulde forholde oss og om det var noen avtale mellom det militære og politiet. Det har vi dessverre ikke sa han og bøyde seg over skrivebordet for å tenke. Tilslutt så han fortvilet opp og sa at han ikke viste hva han skulde svare oss. Vi stod en stund til og han med hodet i hendene. Tilslutt sa han fortvilet, dere for handle etter deres egen samvittighet. Da svarte jeg at da reiste vi til mobilisering stedene på Hedemarken.

Til mobilisering på Stange

Vi skulde til Stange alle 3 for å møte på mobiliseringsplassen Stange telthus D.R.2. Dette var ca. klokken 11 om formiddagen og jeg tenkte at jeg måtte undersøke når det gikk noe tog til Stange. Jeg fikk en overraskelse da jeg oppdaget at det stod ca 4-5 tusen i kø og skulde ha tog. Jeg kom ikke nær stasjonen i det hele tatt. Nå var gode råd dyre. Jeg reiste straks hjem til Søren Jåbækgate og skiftet til politiumform. På turen tilbake til Østbanen tror jeg at nesten hver person jeg møtte stoppet meg og spurte hvordan de skulde forholde seg. Det var jo ikke så rart da det var godt over 265 år siden det hadde vært noe som lignet på krig her i landet. Jeg viste heller ikke noe mer enn noen annen om hva som foregikk, men jeg måtte jo snakke med utallige og gi noen råd. Det var jo også typisk, det fantes ikke en eneste politimann ute i gaten. Vel fremme igjen til Østbanen kom jeg meg inn på stasjonsområdet og fikk konstatert at det gikk tog til Hamar klokken 6.00 om ettermiddagen, men at det var sannsynlig at de fleste som stod i kø der skulde på det nordgående tog .



Tyskerne inntar Oslo og Akershus festning

Betjeningen regnet med at det stod 4000 i kø, men at jeg skulde snakke med lokomotivføreren når toget ble satt opp om ettermiddagen.

Så var det å vente da i 5-6 timer nede i sentrum og se utviklingen an.

Vi 3 som skulde til Stange ble enige om å være ifølge. Jeg kan ikke huske navnene på disse, men det var kolleger ifra politiet.

Vi tok først inn på Gullfisken resturan i Rådhusgaten for å få et glass øl og vi satt ved et bord som vendte ut mot Havnegaten. Det var stor trafikk forbi der og etter en stund kom en rytter kolonne som jeg straks gjenkjente som Befalskolen for Kavaleriet. Jeg kjente både hestene og rytterne delvis. Først kom trompeter Larsen og så kom sjefen, rittmester Harald Brock på sin hest Gullmøy og hele avdelingen fullt feltmessig oppsatt. Jeg så etter andre kjente, jeg hadde jo for ca 1 år siden vært i tjeneste på Befalskolen. Jo endelig fikk jeg øye på Erik Smestad på en brun hest . Jeg fikk siden referat av Erik fra turen utover vegen til Moss. Da de hadde kommet utover mot Ingærstrand så møtte de en Tysk militærkolonne som kom marsjerende mot Oslo.

Rittmester Brock stirret bare rett frem for seg. De fortsatte fremover, men sjefen kalte frem trompeter Larsen etter en stund og spurte hvilken grad hadde den offiseren vi nettopp møtte. ”Jeg tror han hadde hilseplikt.”

Slik kunde skje når krigen kun var noen timer gammel.

Vi 3 som ventet på toget til Hamar hadde fått oss litt frokost på Gullfisken og tenkte vi skulde se litt ut i byen.

Det var en mengde folk og de fleste stod i grupper og snakket om forholdene. Det var nesten umulig å komme frem for oss som hadde politiuniform og jeg la merke til at alle snakket til hverandre selv om de ikke var kjente. Vi kom oppover mot Karl Johans gate og i nærheten av Grand Hotell møtte vi den innmarsjen som vi siden har sett forevige på kino og Tele bilder. Jeg skulde anta at det var et kompani med infanterister. Vi hadde hørt at det skulde være kommet vakt ved Telegrafan og det stemte. Det stod en M.G. skytter i inngangen på hjørnet ved Telegrafan og han vakte stor interesse og det var mange som hadde spørsmål om det nye, moderne våpenet han hadde, og han svarte høflig.

Tiden gikk og det nærmet seg tiden toget skulde settes opp. Vi begynte og finne ut hvor vi skulde komme frem til tog føreren. Vi startet bakveien opp til

Hovedkontoret og fikk tak i tog føreren og han lovt oss plass på en varm varevogn nærmest lokomotivet. Lokomotivføreren innfant seg også og ca. klokken 19,00 ruslet toget ut fra Oslo Ø. Vi var ikke kommet lenger enn til Grorud før det ble stopp. Togføreren berettet at det var sluppet bomber ved flyplassen på Lillestrøm og at det var fly alarm der. Vi skulde vente til alarman var over. Det var alarm flere ganger på turen og vi hørte en bombe falt i nærheten av Kjeller. Turen gikk i det hele meget sakte nordover. Det kan også tilføyes at togføreren fortalte at så mange personer hadde han aldri hatt på et tog før. Han fortalte at alle gangene var helt fylt av folk som skulde evakuere i tillegg til de faste sitteplassene. Vi tre fenriker hadde de fineste plassene på hele toget.

Stange Telthus

Ved 23 tiden kom vi dog til Stange og meldte oss på telthuset. Der var ltn. Myhrer tilstede og noen sersjanter og adjutanten fenrik Rognlien som jeg kjente fra før. Han fortalte at rittmester Ording som var sjefen for Stange Eskadronen oppholdt seg i en villa som det militære hadde leiet og at jeg skulde melde meg der. Jeg fant frem og det var et hjertelig gjensyn med rittmester Ording. Jeg hadde ikke truffet ham siden rekruttskolen i 1937 på Gardermoen. Jeg fikk en seng der og fikk hvilt litt, men det var et urolig sted. Rittmesteren vandret frem og tilbake hele natten og kunde ikke sitte i ro et sekund. Det var flere offiserer der blant annet fenrik Sørensen som siden

ble sjef for 1. tropp i eskadronen. Om morgenen hadde det strømmet inn mannskaper og første og 2. tropp ble satt opp. De resterende mannskaper skulde jeg sette opp som 3. tropp. Jeg hadde vært litt forutseende og hadde fått sikret meg en del av de mannskaper jeg hadde på rekruttskolen i 1937. Ellers ble det en blandet avdeling med kavalerister – infanterister – ingeniører - og faktisk noen gardister. Vi fikk utlevert utstyr og våpen med ammunisjon og fikk også ganske snart vårt første oppdrag i denne krigen. Vårt regiment Dragonregiment nr. 2 hadde ikke vært i krig siden Hanibalsfeiden i 1677 og da i trefning ved Uddevalla.

Kontrollpost på riksveien

Jeg fikk i oppdrag å opprette en kontrollpost på riksvegen like nord for Stange ved Godager nordre. Jeg satte i gang, og ordren var å kontrollere all trafikk og undersøke bilene for last og personer. Var det noen som ikke stanset skulde vi skyte uten varsel. Vi hadde satt en mitraljøse opp som dekket veien der vaktene stod, og jeg skulde gi ett håndtegn når det skulde åpnes ild. Jeg hadde satt en flink skytter på vakt og det var da det foregikk den hendelsen som Eilert Øverland har beskrevet i sin bok. Det kom plutselig 2 sorte, store biler fra syd og i retning mot Hamar. De hadde stor hastighet og så ikke ut til å ville stanse. Jeg hadde begynt å heve hånden som var tegn på åpning av ild, men slapp den raskt ned igjen. Jeg fikk se sjåføren i den store bilen som kjørte foran og det var en kollega av meg i Oslo Politi, nemlig en kjent fotballspiller som hette Kristian Henriksen. Han var ansatt som sjåfør på Grønland Politistasjon og passasjerene var ingen ringere en den Tyske sendemann i Norge som skulde møte forhandlere på Hamar eller i Elverum. Jeg kunde ikke tenke meg å åpne ild mot en kollega som sikkert var tvangsbeordret til jobben. Han var i full uniform og det reddet nok hans liv. Jeg kom heller ikke i kontakt med ham etter krigen var slutt, men jeg husker han spilte flere kamper på landslaget i denne tiden.



Vi måtte bruke det vi hadde. Her er det norske soldater som lager veisperring.

11.april

Dagen etter, den 11. april hendte det ikke noe særlig på formiddagen, men ved middagstider hørte vi en stor styrke med bombefly som vi også så øst for oss og vi hørte snart at bomber falt og eksplosjoner. Det var angrepet på Elverum som var begynt. Det kom bombefly i puljer på 6 støkker. Røyken fra branner veltet opp. Jeg tror det varte en hel time med bombeslipp og vi kunde tydelig se flyene for skydekket hadde løftet en del og det var klar luft. Jeg hadde satt en vaktpost på gårdsplassen der vi holdt til og en stund etter vi hadde sett på angrepet på Elverum kom vekten og meldte fra at det lå en død hest inne på stallen. Det var stallkaren på gården som hadde meldt fra. De lurte på om det var skutt fra flyene og at dette

kunde ha truffet hesten. Jeg spurte vakten som jeg husker hette Nymoen og han var fra Engerdal. Jeg spurte om han hadde kommet til å løsne skudd helt uforvarende. ”Nei,- det hadde han ikke”. Jeg tok karabinen hans og luktet i løpet og det luktet varmt krutt. ”Nei, du må ikke lukte der” sa han , ”jeg har ikke sikret børsa” . Det kom frem til slutt at han hadde gått med usikret gevær og antagelig i spenning av bombene kommet til å trykke på avtrekkeren. Tilfeldigvis hadde skuddet gått mellom to laft i en tømret stall og inn i skulderen på en solid dølahest og resultatet var en hest mindre på nordre Godager. Det ble sendt bud etter dyrlege og lensmann og jeg overlot oppgjøret til disse. Jeg måtte til med instruksjon i behandling av våpen og fortelle om at det var noe som hette egen sikkerhet. Det var ingen som glemte dette senere. Troppen min kom til å ligge noen dager med denne vaktposten, men det var ingen problemer med å få trafikken til å stoppe. Vårt problem var at vi ikke kunde komme i hus noe sted. Hele troppen lå rundt uthuset på Godager. Det var ingen som sov om natten og vi spiste også ute. Det var ingen som hadde evakuert her på Stange ennå og alle passet på sitt og heller ikke nå var det noen som tenkte på at det kunde komme tyskere oppover til Stange.



Norske soldater under forflytning

Jeg var opptatt med å skaffe utstyr for transport og ble tildelt 3 lastebiler. Det var bra utstyr og det fulgte med erfarne sjåførere til hver bil. Jeg begynte også å skaffe meg et eget depot med mat for forsyningstjenesten fungerte meget dårlig. Tildeling av befal til troppen gikk også meget tregt for seg. Det skulde egentlig være fem befal utenom meg, hvorav en fenrik og resten sersjanter. Tilslutt ble jeg tildelt 2 sersjanter og det ble heller ikke flere. Den ene hette G. Alderslyst og han var fra Stange. Den andre hette Gulbrandsen og var en litt eldre kar som ikke hadde vært ute i militærtjeneste på mange år. Alderslyst ble sjef for lag 1 og en flink menig som hette Odd Bekkevold som jeg hadde hatt i rekruttskolen i 1937 på Gardermoen fikk 2. lag og 3. lag til sersjant Gulbrandsen fra Kragerø og egentlig kjøpmann av yrke. At det ble så få befal innebar at jeg ikke hadde noen avløserer som nestkommanderende og jeg måtte benytte de beste menige til avløserer for lagførerne. Jeg hadde i hvert fall 2 utdannede mitraljøseskyttere i hvert lag. Jeg skulde egentlig hatt 4 i hvert lag. Tiden gikk og tyskerne hadde blitt heftet en del ved Minnesund idet broen ble sprengt. Vi som stadig hadde vakt på riksvegen ved Stange begynte å bli trette og hadde ikke vært i hus og uten søvn og med lite mat var ikke særlig krigslystne etter hvert. Jeg fikk låne en seng av meieribestyreren og sov hjemme hos ham noen timer, men så ble jeg hentet da det var noen problemer på Godager hvor vi holdt til under og i nærheten av stallen. Eskadronsjefen og hans

adjutant fenrik Rognlien fra Toten så vi ikke meget til, men de hadde sikkert noe administrativt å besørge. Jeg var på besøk på eskadronens kontor en av dagene da jeg fikk beskjed om at en som kjente meg ville snakke med meg. Det viste seg å være [redacted] og han var helt gjennomvåt av svette og så andpusten at han nesten ikke kunde snakke.

Til slutt fikk han fortalt at han hadde blitt overfalt av tyskere ved Minnesund. Han tilhørte et infanterilag som hadde vakt der og de hadde kastet geværene sine og [redacted] og 2 til fra samme laget hadde løpt hele veien fra Minnesund og til Stange og han hadde hørt at jeg var troppsjef der og lurte på om ikke jeg kunde ta han inn i min tropp. Jeg undersøkte hos sjefen min, men han kunde ikke ta inn rekrutter som skulde møte på Elverum. Jeg anbefalte han å fortsette til Jørstadmoen og mobiliseringsstedet til I.R.5. Vi hadde jo heller ikke bruk for folk som kastet våpenet og løp så fort. Det var ganske fredelig på Stange disse dagene for det var grått vær og overskyet slik at vi hadde fred for de tyske flyene, men vi hørte jo at krigen kom nærmere etter hvert. Vi hørte om kampene ved Strandløkka og at tyskerne var midlertidig stanset der. Det var utpå dagen den 15. april at jeg ble hentet opp til eskadronsjefen i den nevnte villaen han hadde sitt kontor og kommandoplass. Da jeg kom inn til sjefen så jeg at han var meget alvorlig og jeg fikk ordre om å gjøre troppen min klar til å rykke frem til Espa og forberede en stilling der og skulde samtidig være klar til å rykke til unnsetning ved Strandløkka .

Til Espa

Rittmesteren var meget lei seg for å måtte sende fra sig en tropp, men det var jo best å sende den yngste troppen med lite befall og. Den eldste troppsjefen fenrik Sørensen hadde 1.ste tropp og var en eldre befalings mann som var fast ansatt i det militære. 2. tropp var også bedre rustet med befall og det var nok avgjørende for valget av meg. Jeg satte i gang med å samle sammen litt proviant og ammunisjon til våpen og jeg hadde også fått tak i en ekstra mitraljøse. Det kunde bli godt å ha litt i reserve. Jeg fikk 2 tønner med meierismør av meieriet i Stange altså ca 200 kg og en del med pålegg og noen sekker med brød. Jeg hadde 3 lastebiler hvorav 1 med ammunisjon og utstyr. Rittmesteren ble varslet om avreisen og han kom for å inspisere troppen ved avreisen. Han sa ikke noe til mannskapene, men han vinket meg bort til seg og han gjentok hvor dårlig han likte å sende meg som var yngst i ilden først og plutselig begynte han å gråte og tok omkring meg og klemte og jeg trodde han ikke ville slippe meg. Jeg måtte berolige ham og sa at om et par dager var jeg tilbake på Stange. Det tok riktignok 3 dager før jeg var tilbake så jeg holdt nesten hva jeg lovet. Det var ikke tårer jeg trengte i den situasjonen jeg var og mine lagførere og menige syntes jeg taklet avreisen riktig bra. Om det var tårer ved avreisen så var det meget verre ved hjemkomsten etter slaget på Strandløkka. Rittmester Ording var en meget følsom person og det visste jeg fra før og han hadde en mongoloid sønn som han sikkert også husket på for sin del. Avreisen fra Stange var ved ca.kl.13 og vi kjørte ganske forsiktig sydover mot Espa. Jeg trodde det var avdelinger der før for jeg skulde melde meg for en kaptein Reiersøl. Etter vel en times kjøring ankom vi jernbanestasjonen på Espa og der var det ikke noen avdelinger eller noen kaptein Reiersøl.

Jeg begynte å finne meg stillinger til mitraljøsene. Stasjonen var stengt og lukket, men stasjonsmesteren kom med det samme og fortalte at det var hans private bolig og at vi ikke kunde benytte stasjonen til troppen min.

Jeg spurte om han ville stå der og nekte tyskerne å bruke stasjonen også. Han hadde fått ordre om ikke å slippe noen inn på N.S.B. eiendommer. Han sa han

trodde ikke tyskerne ville komme så langt. ”Hvem tror du det er som skyter og angriper på Strandløkka da?” spurte jeg og det er vel ikke riktig 8 km. til fronten. Da forsvant den statsansatte i full fart nordover. Det ble et stort arbeide og få i stand forskansninger og dekning for mitraljøsene. En del sviller var stablet på tomten der og vi fikk laget 2 gode forskansninger.



*Norsk mitraljøsestilling, denne med antiluftsikte
- noe vi ikke hadde.*

Det begynte å falle våt, tung snø og det ble en våt og kald natt. Tilslutt så brøt jeg opp døren til venteværelset slik at de fleste fikk tak over hodet. Det var angrep hele natten på Strandløkka, men bare M.G. skyting og geværskudd. Mat hadde vi heller ikke fått som lovet. Vi skulle få et varmt måltid, men det ble ikke noe mat eller drikke. Etter en tid tok jeg en tur sydover veien og fikk se at det kom røyk fra ett hus ca. 50 meter opp til venstre for veien. Jeg tenkte det var folk der, men jeg banket på flere ganger, men ingen åpnet. En kaffekjele stod på komfyren og jeg tok i døren og gikk inn. Det var godt og varmt og jeg satte meg ned og ventet. Det kom ingen, men jeg fikk se at det hang et par hvite ull strømper over komfyren. Plutselig ble jeg oppmerksom på hvor våt og kald jeg var på bena. Satte meg ned og skiftet tørre strømper og hengte opp mine våte over ovnen. Skrev også et lite brev til eieren og takket for kaffe og strømpebytte. Jeg var innom ut på sommeren og fikk takket personlig. Han fortalte at han hadde ligget ovenfor huset og turte ikke å gå frem. Om morgenen var det helt hvitt med nysnø og jeg drog opp til kjøpmannen like nord for stasjonen og fikk tak i en hel bunke med lakenlerret og satte i gang med å lage forsvinningsdrakter til alle mann med kjortler under patronbeltet og en turban til de grønne finnlands luene. Jeg hadde sett noe lignende fra vinterkrigen i Finland. Det var også blitt oppklaring og sol og da ville vi få besøk av fly. Vi holdt skarp vakt utover formiddagen og vi hørte at det var skyting syd for oss.

Til ildbåp på Strandløkka

Ved 2 tiden kom en sersjant med en skriftlig ordre om at jeg skulle rykke frem til stillingen ved Strandløkka og forsterke kompaniet til kaptein Hagtveit ved stillingen som han holdt. Kaptein Hagtveit var kompanisjef for mitraljøsekompaniet i Garden og nettopp utdannet på Elverum. Jeg kom frem samtidig med at ett kompani fra I. R. 5 under kommando av kaptein Einstad fra Gausdal som skulle avløse Gardistene. Jeg kom i kontakt med Hagtveit. Og han fortalte at jeg skulle overta stillingen han

hadde og dekke riksveg 50 som den hette den gang. Han trakk tilbake 8 mitraljører og jeg med mine 3 skulde overta ansvaret for hans område. Samtidig med at jeg snakket med Hagtveit kom kaptein Einstad løpende mot oss og fortalte litt oppbrakt at han var blitt truffet av et geværskudd. Han hadde et tørkle på ene hånden som var gjennomtrukket av blod. Hagtveit og jeg hadde avtalt å begynne med utskiftningen av mitraljøsene og jeg hadde tildelt mitr. 1 lag med Alderslyst som sjef øverst og ca. 40 meter fra veien. Denne stillingen lå oppe på en bergerygg og med ganske bra skytefelt. På stillingen nærmere veien skulde jeg ha lag 2 med Odd Bekkevold som sjef. Lag nr 3 skulde ha ansvaret nedenfor veien med jernbanelinjen og ned til Mjøsa og med sersjant Gulbrandsen som sjef. Det var litt av en oppgave og med mannskaper som kun hadde skutt 5 skudd på rekruttskolen for 2 år siden. Vi kunde jo ikke begynne å prøveskyte i tettbebyggelsen på Stange. Mens vi forberedte avløsningen ble det stadig mer skuddveksling med tyskerne. Vi hadde fått en av mitraljøsene våre i stilling og mannskapene vi overtok etter fortalte at tyskerne hadde måttet forlate en liten kanon(EN HAUBIZSER) ca en 50-70 meter nedenfor stillingen vår. De hadde sent frem 1 lag ca 10 mann og hadde sikkert tenkt å få den i skuddstilling. Bekkevold som nå hadde debutert med sitt våpen fikk nabovåpnene fra Garden med og konsentrerte ilden mot denne kanonlavetten som var eneste dekning de hadde.

Tyske fanger

Plutselig kom det opp ett hvitt lommestørkle på en kvist. Det skulde betyde overgivelse, men vi var ikke helt sikre. En sersjant fra Garden gikk frem og det ble ikke skutt og frem kom 10 tyskere med hendene i været og en bar de med seg. De sa at det lå 3 døde og en såret offiser under lavetten. De ble brakt tilbake til landhandleriet og der døde 1 mann av store skuddsår han hadde i hodet. I oberst Jensens bok er den samme episoden blitt fremstilt som å ha foregått i en buss som hadde veltet under forrige natts angrep. Jeg er sikker på at det ikke var noen buss, men en kanon-lavet til en (haubitser) Vi fikk endelig avløst kompaniet til Garden og begynte å prøveskyte. Nå var det ikke noe sparing på ammunisjonen da det jo hørtes ut til å være samme bemanning som før avløsningen.

Stasjonsbygningen

Jeg fikk rekognosert litt i terrenget og fant stasjonsbygningen ledig og vi flyttet inn på kjøkkenet til stasjonsmesteren. Der var det strøm og vi kunde koke kaffe og det smakte godt for vi hadde ikke fått noen middagsmat på 2 dager. Løytnant Skurdal hadde overtatt kommandoen etter at kaptein Einstad hadde blitt truffet i hånden. Skurdal hadde jeg ikke truffet før, men det virket som en stabil kar. Han hadde lagt innpå sikkert en hel pakke med snus og det rant i fra begge munnviker. Løytnanten hadde bedt om en mitraljøsetropp til forsterkning da det tydet på at tyskerne hadde begynt på sitt 3-die angrep på Strandløkka. Ca klokken 18 kom fenrik Dons med en tropp fra rittmester Åmoths eskadron.

Fenrik Dons ropte og skrek og kom løpende gjennom min stilling og hadde fått anvist stilling for sin tropp oppe i skogkanten syd for Strandløkka Kapell. Jeg snakket siden med en av befalet hans og han fortalte at straks de var kommet opp i området skulde Dons rekognosere litt nedover veien og gikk rundt en sving og siden var det ingen som hadde sett ham på Strandløkka. Han fortalte siden at han var blitt tatt til fange av en tysk patrulje og ble sendt som krigsfange til Losjen store sal i Oslo.

På fangelista

Min kommende kone Liv var og leste hans navn på en liste som stod oppslått utenfor. En stor uløst sak er hvorfor mitt navn stod under hans på navnelisten. Min Liv som jeg kjente før ville besøke meg, men vaktene fant meg naturlig nok ikke.

Jeg tenkte jeg skulde få tatt en hvil nede på stasjonsbygningen for jeg var jo dødsens trett og sulten. Det kom mat til troppen til Dons, men vi kunde ikke få noe mat før Dons avdeling hadde spist seg mette da vi skulde ha forsyninger fra egen avdeling. Det ble litt igjen til oss, men det var stort sett kokt ris og rosiner, men bedre enn intet.

Tredje angrepet

Nesten før vi var ferdig med maten kom det et nytt sterkere angrep (det 3die) på Strandløkka. Det kom en buss kjørende med full av tyske soldater som prøvde og storme ut, men vi hadde konsentrert ildgivningen mot bussen. Det var en av Oslo sporveiers busser med en ut og inngang foran og den fylte seg straks og bussen begynte å skli tilbake og ut av veien. Sjøføren som antagelig var en ansatt i Oslo Sporveier ble nok truffet og ble liggende over rattet og sirenen stod og ulte til midnatt. Det var fryktelig å høre på i lengden. Det ebbet ut ettersom mørket falt på og tyskerne hadde nok ikke fått frem noen bombekastere.

Fjerde angrepet

Det fjerde angrepet på Strandløkka begynte den 16 april. Vi var helt utslitte både sultne og uten søvn hele natten. Vi måtte jo ha vakter ute for å dekke mitraljøsene våre og vi lå i den våte snøen. Det var ikke så mye snø i skytefeltet sydover, men det var nok ikke kuldegrader slik at det var sørpe og støvlene var helt gjennomvåte. Straks det ble dagen igjen begynte spredt skyting igjen, men ut på dagen skjønnte vi at det var stor virksomhet på høyden syd for Mostue gård som hadde brent i 1 og et halvt døgn. Alle husene var skutt i brann av tyskerne og hadde lyst opp terrenget rundt hele gården. Jeg ga ordre om at alle skulde bære frem ammunisjon og utstyr slik at vi skulde slippe og gå tilbake til bilene på en stund.



Tysk panservernavdeling på vei nordover

Bombekastere

Utover ettermiddagen begynte noe vi ikke var kjent med, nemlig bombekasene som tyskerne sikkert hadde ventet på, var nå ankommet og de spilte opp med en treffsikkerhet og en ubehagelig ventetid fra vi hørte avfiring av skuddet og til nedslaget kom. Intensiteten på vanlig ild ble også øket og jeg tenkte at nå skulle vi få et angrep igjen. Men bombekaster nedslagene kom bare tettere og flere. Det var særlig våre mitraljøsestillinger som var målet. Jeg tok en inspeksjon av stillingen mot Mjøsa og var innom kjøkkenet på stasjonen. Det lå en del plankestabler på tomten nedenfor stasjonen og disse lå på betongunderliggere slik at det var rom under plankestablene. Jeg fant ut at det var bra dekning for de ledige mannskapene der med hensyn til bombekasterild. Plutselig kom sersjant Alderslyst løpende og han fortalte at en bombe hadde truffet midt på mitraljøsen deres og det satt fire mann rundt mitraljøsen. Alle hadde blitt blåst i alle retninger og Alderslyst hadde blåst nedover den fjellrabben hvor de var plassert. Jeg spurte om hvor mange som var blitt skadet og hvor alvorlig. "Nei, vi måtte ha hatt englevakt" sa lagføreren "den eneste skaden er et lite skrubbsår jeg har fått når jeg gikk på hodet nedover svaberget". Nedslaget traff på kjølesylindere på mitraljøsen og første skytteren satt ca. en halv meter fra nedslaget. Det er helt utrolig da det ble skutt med de store bombekasene som tyskerne hadde. Antagelig en 87 m.m.

Ja man kan ha flaks en gang i blant. Vi forstod at denne bombekastingen var innledningen til et større angrep. Det ble litt skumt om kvelden da det var overskyet.

Vi rykker frem

Jeg tok en inspeksjon frem i stillingene jeg hadde for å se på nedslaget og skaden på mitraljøsen og vi fant ut at vi ville flytte stillingene våre litt lengre frem for da ville vi få bedre drag på riksvei 50.

Likeledes ville vi bli litt mindre utsatt for bombenedslag da vi hadde lagt merke til at ikke et eneste nedslag var kommet foran oss, men i skogen bak oss og til venstre for oss. Mitraljøsen som var skadet var heldigvis brukbar og hadde bare fått en bulke i kjøleren. På turen tilbake gikk jeg etter en sti jeg brukte frem til stillingene jeg hadde oven for veien. Jeg gikk forsiktig og lyttet spent hele tiden. Det kunde jo også komme tyske oppklarings- eller stridspatroljer bak våre linjer.

Person i sikte

Jeg stoppet litt da jeg synes jeg hørte noen gå. Jeg flyttet meg i dekning bak en stor stein og lyttet. Jo, jeg fikk se en ikke alt for stor person og når han kom nærmere fikk jeg også i en gløtte i skylaget se at personen hadde tysk hjelm. Jeg hadde jo sett mange nok tyskere til å studere linjene på hjelmen.

Ja tenkte jeg nå skal jeg i hvert fall ikke bomme. Den oppgatte stien gikk helt inntil steinen jeg stod bak og hadde anlegg på. Jeg hadde bestemt meg for å slippe han inn på ca. 6-7 meters avstand. Han kom nærmere og jeg tok trykkpunkt på Colten. Da kom det et lite gløtt i sky revet og jeg fikk se ansiktet på mannen. Det var sjefen, rittmester Åmodt og han hadde tatt på seg en tysk hjelm som lå igjen etter fangene vi hadde tatt dagen før. Jeg gikk frem og sa sint til ham at nå var du nærmere døden en du noensinne noen gang har vært. Det var svært ubetenksomt å ta på deg denne hjelmen i natter mørket. Han brukte grov kjeft på meg og sa at jeg måtte vel se at det var en av våre egne som hadde tatt på seg en tysk hjelm. Jeg sa til meg selv at jeg angret på at jeg ikke hadde trukket av. Etter å ikke ha sovet på nesten 10 dager og nesten ikke fått mat så tålte jeg ikke så mange påkjenninger

under dette bombekasteregnet. Han hadde heller ikke lært noe av dette, for jeg har lest at rittmester Åmodt ankom i Romsdalen som vanlig antrukket med tysk hjelm. Jeg forsøkte lenger ut på kvelden å komme i kontakt med Rittmesteren i hans hovedkvarter på landhandleriet, men han var ikke der. Jeg tenkte at jeg ville be ham om å forsøke og skaffe bombekastertroppen som hørte til regimentet. Jeg mistenkte ham for å ha flyttet hovedkvarteret sitt tilbake til et annet landhandleri, nemlig på Espa. Jeg fikk imidlertid besøk av infanteristene som lå i flanken blant annet Jan Olstad som tilhørte infanterikompaniet og som også var troppsjef. Likeledes fenrik Albert Sande fra Lillehammer, også troppsjef i kompaniet som nå hadde løytnant Skurdal som sjef. Fenrik Jan Olstad og jeg har truffet hverandre flere ganger siden og siste gang var i 1995 da vi holdt taler ved minnesteinen i anledning et jubileum. Da fikk vi kontrollert hva vi husket og vi var helt samstemmige og jeg kåserte ved hovedvegen og Olstad i skogkanten nord-øst for Kapellet på Strandløkka.

Oberst Jensens bok

I boken til Oberst Jensen står det at det var sendt en bombekastertropp til forsterkning ved Strandløkka den 16 april. Jeg kan ikke forstå når denne troppen kom dit da stedet ikke var større en at jeg fulgte med hver eneste avdeling som kom til området. Det ble heller ikke skutt med bombekaster fra vår side så lenge jeg var der.

Det begynte og bli litt mørkere på ettermiddagen og plutselig kom et noe tyngre smell og nedslag av en bombe. Jeg hadde sett at det var en del aktivitet på vestsiden av Mjøsa ved Feiring og da oppdaget vi at det var stilt opp i hvert fall 2 kanoner og kanskje 3 ved veien på vestsiden. Jeg kunde tenke meg at stasjonsbygningen på Strandløkka var et lett mål for artilleriet. Ganske riktig, det første nedslaget kom like nedenfor jernbanen og traff en av de plankestablene som lå nærmest Mjøsa. Vi forstod straks at det var større saker vi skulde komme i kontakt med. Samtidig øket bombekasterskytingen og det begynte å bli litt for nærgående og få slik oppmerksomhet i fra flere retninger. Det var en del av folkene mine som begynte og vise tegn til nerver og en husker jeg, Arve Bakke, han bodde i Ringsaker og kom til meg og sa at han ville løpe rett hjem med det samme. "Ja, løp rett til doktoren" sa jeg til ham. Mitraljøsene mine hadde nok å gjøre og særlig 2 lag med Odd Bækkevold fikk skutt særlig mye. Han hadde slitt ut det første løpet og det tok en del tid og skifte. Det var kjølingen på våpenet som var svakheten. Vi hadde 2 løp til hvert våpen.

Men vi skulde lage en pakning av en grafittråd når vi skiftet nytt løp.

Jeg var ikke klar over at infanterikompaniet som var sikring etter veien ved Kapellet hadde trukket inn i skogen, så troppen min med 3 mitraljøser var det eneste som stod imot angrepet som kun kom etter veien. Det kom frem en buss til i mørket og da var begge lagene ovenfor hovedveien klar med mitraljøsene. Jeg hadde jo flyttet de 2 lagene ca. 30-40 meter frem og vi hadde ordentlig godt skuddfelt mot veien og bussen. Jeg vet ikke hvor mange tyskere som var i bussen, men Bækkevold antok at han hadde sett ca. 14-15. Jeg var uhyggelig trøtt og sulten og tenkte jeg skulde se å finne noe mat på kjøkkenet til stasjonsmesteren. Jeg ruslet nedover mot veien og fulgte den ca 100 meter til stasjonen. Der var det 4 personer som lå og hvilte og det var min personlige stab med tømmerhuggere fra Trysil og Engerdal. Disse karer kunde ordne både mat og drikke og kaffen stod og kokte. Jeg fikk innpå litt kaffe og brød med meierismør fra bestyreren på Stange meieri.

Jeg tenkte at jeg skulde ta en liten hvil på en divan hos stasjonsmester-frua.

Nesten fulltreffer

Jeg sovnet med en gang jeg la hodet på puta. Plutselig våknet jeg med et smell og et lufttrykk og at jeg ble klemt opp under taket. Like etterpå ble jeg ført opp i reist stilling og plutselig falt hele gulvet ned i horisontal stilling igjen. Det luktet svovel og sprengstoff og jeg lå helt stille i mørket for å kjenne om jeg var truffet. Jeg kjente ingen ting annet enn at det rant noe nedi panna mi. Ja det er sikkert blod, tenkte jeg og begynte og tørke vekk fra hodet. Plutselig så kjente jeg en lukt jeg syntes var så hjemlig og jeg fikk litt inn i munnen og da forstod jeg. Det var bringebærsyltetøy som rant fra taket. Stasjonsmesterfruen hadde nok hatt litt vinterforsyning i kjelleren. Det viste seg at en artillerigranat hadde slått ned like utenfor kjeller døra og hadde presset gulvet i kjøkkenet opp under taket. De andre som var sammen med meg kom også uskadet ifra det. Det var en som hette Enger fra Engerdal han påsto at han hadde ikke hørt noe, så når man ikke har sovet på 10-12 dager da sover man fast og hardt. Dette var bare begynnelsen. Det kom stadig nye nedslag og det var mange som gikk ned på stasjonsområdet. Jeg måtte se etter troppen min og se etter det 3je laget som lå nede ved jernbanen og litt lengre syd i retning Moste gård. Det var arbeidsomt å komme ned til lag nr. 3 som hadde stilling ved jernbanelinjen nede ved Mjøsa. Jeg hadde ikke hørt noe fra sersjant Gulbrandsen på en lang tid, men det hadde ikke vært noe skader eller nedslag og han hadde god dekning for laget sitt. Han hadde heller ikke skutt så mye da hans hovedoppgave var å være dekning for angrep fra vest. Jeg fulgte jernbanelinjen tilbake til stasjonen og der kom jeg idet en artillerigranat falt ned like ved en av plankestablene. Det lå flere personer i dekning under denne plankestabelen og jeg så i mørket at hele stabelen løftet seg av trykket fra eksplosjonen. Det var nå helt mørkt og det var bare glimtene fra eksplosjonene fra kanonene på vestsiden og glimtene fra bombekasternes nedslagene. Jeg er ikke sikker på hvor meget klokken var, men jeg kan tenke meg at det var langt over midnatt og jeg var fremme ved mitraljøse 1 og 2 ved hovedveien. Det var jo her vi tenkte angrepet skulde komme igjen og etter all bombing måtte jo angrepet snart komme. Jeg kan tenke meg at det hadde vart i hvert fall 6-7 timer og påkjenningen var stor. Jeg undersøkte flere ganger på landhandleriet, men rittmesteren var ikke tilstede. Det var ingen der i det hele tatt.



Tysk panserstilling under full ildgivning

Artilleriskytingen begynte nok nå og avta litt og jeg tenkte at vi skulde være klar når neste angrep kom. Jeg begynte å føle meg svært uvel og uten noe særlig mat annet enn noen tørre brødsiver var det vel naturlig at det begynte å virke og likeledes nesten uten søvn i 7-8 dager.

Jeg fikk vaklet ned til kjøkkenet på stasjonen og veltet meg over ende på den divanen som nå stod i horisontal retning. Jeg kan tydelig huske at jeg la meg overende, men det var også det siste jeg husket fra Strandløkka.

På hospitalet på Stange

Jeg syntes jeg hadde sovnet en uke når jeg ble ristet våken. Jeg lå i en hvit seng og det stod en dokter og snakket til meg. Det var dr. Rise fra Hamar. Han skulde forhøre meg litt og undersøke om jeg var i orden. Jeg svarte en stund, men jeg sovnet igjen ganske snart og neste gang jeg våknet hørte jeg skudd utenfor huset. Det var av de største mareritt jeg noensinne hadde opplevd. Jeg syntes det var så stille i huset som jeg viste var sykestuen like syd for Stange sentrum og jeg lå helt alene der. Jeg stod opp og oppdaget at jeg hadde en hvit skjorte på meg uten skjorteflak foran og ellers intet. Jeg gløttet på døren til gangen utenfor og begynte å lete etter klærne mine og våpen hadde jeg også sikkert hatt med meg. Tilslutt skjønnte jeg at hele sykehuset var evakuert. Det fantes ikke en sjel i hele huset. Tilslutt fant jeg klærne og våpen i et skap i korridoren og jeg skjønnte at det foregikk noe utenfor. Jeg var spent på om det var egne folk eller tyskere jeg hørte utenfor. Jeg gløttet på døren og fikk se noen lastebiler og folk utenfor som jeg kjente igjen. Det viste seg at det var troppen min som hadde kommet tilbake fra Strandløkka via Vallset og hadde vært på Hamar og fått nye våpen og utstyr da mitraljøsene vi hadde med oss til Strandløkka var helt utslitt og ble liggende igjen under tilbaketrekningen.

Dekke tilbaketrekningen

Jeg ble satt inn i situasjonen av min stedfortreder sersjant Alderslyst. Det var troppen min som skulde dekke tilbaketrekningen fra en sperrestilling like syd for Stange som rittmester Ordings eskadron hadde hatt besatt. Nå var vi igjen i kontakt med tyskerne og de brukte bombekastere. Her på Stange var det så lite snø at de tyske patruljene gikk over åkrene uten vanskelighet. De skulde til å gå i stilling med troppen like syd for sykehuset, men jeg bestemte meg for å trekke tilbake til innkjørselen til Stange fra nord og gå i stilling ved den jernbaneundergangen der. Vi fikk god stilling oppe på jernbaneovergangen hvor vi hadde vid oversikt. Etter oversikten jeg fikk om hvordan avslutningen på Strandløkka endte kunde ikke vi se at vi manglet mer enn en mann. Den tyske fremrykkingen begynte igjen etter vanlig oppskrift. Sendte først frem 2 motorsykler med sidevogn og m.g. og en bombekaster. De var litt mer forsiktige nå en før, men de tok raskt en omgående bevegelse gjerne samtidig både til høyre og venstre og her ved Stange kunde vi følge med i bevegelsene. Vi ga ild så fort vi så dem og ventet til de nærmeste var kommet i høyde med stasjonen, og vi trakk oss så tilbake. Eskadronen ventet på oss nord for Stange og det ble en utrolig gjensyns glede med eskadronsjefen. Han gråt når jeg ble sendt til Strandløkka og han gråt heller ikke mindre da jeg kom helskinnet tilbake, men vi hadde ikke tid til å feire. Det var kommet ordre om å gå i stilling nord for Hamar på Bergshøgda. Vi skulde i midlertidig gjennom Hamar by og den var helt evakuert. Troppen min kjørte sist og når vi hadde passert Stangebrua stod det en mann og vinket stopp til meg. Han spurte om jeg hadde bruk for spekepølser for han ville ikke gi dem til tyskerne. Jeg sendte med en mann eller 2 og de kom tilbake med 50 spekepølser. Det var godt og få med seg litt pålegg. Jeg spurte om det var en baker i nærheten som kanskje hadde noen brød. Ja han skulde ringe og varsle naboen som var baker og han kom med en hel håndkjerre med brød. Så var den sorgen slukket. Vi drog videre gjennom Hamar by og stoppet på toppen

ved Bergshøgda. Det var blitt klarere vær og vi ble et yndet mål for de tyske flyene. På en rettstrekning nord for Hamar ble vi angrepet av en Henkel 111 med mg. beskytning. De fleste av oss kom oss i dekning men Kåre Juliussen Smestad kom ikke ut av veien og ble truffet i låret av et skudd fra flyet. Han ble straks kjørt til Hamar sykehus. Dette var den 19 april, men han døde på Hamar sykehus den 21 april. Han hadde sikkert mistet for meget blod. Jeg fikk den vestre siden av riksvei 50 på Bergshøgda å forsvare og nå var jeg endelig tilbake i min egen avdeling og det var fenrik Ebbestad som hadde nabostillingen på andre siden av veggen. Vi gikk i stilling og kom også til å overnatte her. Det var en liten gård der og jeg fikk meg litt søvn på kjøkkenet der. Vi fikk også varm middag fra egen kvartermester og det smakte godt. Tyskerne tok et liten holdt i Hamar og rykket ikke inn på oss først dagen etter. Det kom til kamp igjen, men det var mer åpent der og lite snø slik at det gikk hurtigere for tyskerne og komme frem til fots.

Med tyskerne i hælene

Eskadronen skulde holde igjen til Ringsaker eskadron som fulgte veien langs Mjøsa hadde kommet inn på riksveien. Det holdt akkurat på nippet da vi hadde alt begynt å kjøre når Løytnant Winge som sjefen hette kom i all hast med tyskerne i hælene. Når vi drog videre nordover hette det at vi skulde få avløsning med det aller første. Det hadde vi blitt lovet flere ganger før uten at det kom til noe, så forhopningene var ikke de aller beste. Under veis nordover så vi utrolig mange militære avdelinger så det var ikke mannskaper som manglet. Det ergret oss hele tiden at vi igjen og igjen skulde frem i stillinger og uten å få avløsning. Det så ut til at tanken var at kavaleristene ikke trengte hvile og søvn. Til og med når vi kom opp til Tretten så var det ikke en eneste dags avløsning og få selv om det lå 4000 mann i Gausdal med oberster og majorer og fullt oppsatte avdelinger. Det var i hvert fall ikke lang vei over til Tretten hvor både kavalerister og Engelskmenn trengte øyeblikkelig hjelp. Dette var et sprang fremover i tiden, men jeg ble inspirert av det jeg tenkte og filosoferte om mens jeg passerte nordover. Etter søvnen på Stange var jeg nok ikke fullt i orden igjen for når vi drog nordover husker jeg ikke stort før jeg kom frem til Moelv. Jeg hadde nok sittet og sovet hele veien, men da vi tok opp til Åsmarka da trodde jeg at sjefen kjørte feil.



*Original bildetittel: A German infantry unit at rest, while another rushes forward. The Norwegian army must have experienced a terrible time those days.
(Bildet kan være tatt ved Mjøsa i nærheten av Espå)*

Mot Åsmarka

Turen fortsatte opp til Åsmarka og vi stanset ved Nystuen der fenrik Kalsveen med rittmester Åmodts eskadron hadde gått i stilling. Det var litt ut på kvelden og det var klart kalt vær. Jeg fikk ordre om og gå i stilling med min tropp sammen med Kalsveens eskadron. Når jeg vel hadde kommet til rette med biler og utstyr og fått mitraljøsene i stilling fikk jeg ordre om at jeg skulde fortsette til Arneberg altså en 3-4 km lengre frem og slutte meg til Ordings eskadron og forsterke hans høyre flanke og finne plass til mine mitraljøser ved plankeablene og med skuddfelt mot veien jeg hadde kommet likeledes skulde jeg være sikring mot Næren. Her var vi kommet til et sted hvor det var full vinter. Jeg tror det var 1,5 meter dyp løs snø og vi fikk tråkket opp et spor som vi fulgte. Det var verre å finne noe å plassere mitraljøsene på. Vi bar plank og granbar, men det var ikke noe godt fundament. Hvis vi skulde måket oss ned på bar bakke fikk vi ikke noe skuddfelt. I Jensens bok er jeg også her blitt feil plassert og etter skriften i boken er troppen min tilhørende Vang eskadron og av gitt til forsterkning til min egen tropp i Stange mitraljøseeskadron på fløyen av plankeablene. Jeg forstod at det ikke bare var litt ugreit selv om Regimentstaben vanligvis var 5-6 mil foran fronten mot tyskerne. Dette var altså den 20 april og vi besvarte en del skyting utover kvelden, men tyskerne hadde fått frem bombekastere og noe lettere artilleri på åsen vest av Næren som de skjøt med av og til.



Tyskerne rykket stadig etter oss nordover

Det var forholdsvis godt vær og bløt sørpe i veien og alle mine mannskaper var helt gjennomvåte opp til knærne. Da vi passerte Næroset på vei oppover til Arneberg snakket jeg med en fenrik i rittmester Åmodt eskadron som lå i stilling ved Nystuen og som tidlig på ettermiddagen hadde slått tilbake ett tysk angrep. Han fortalte at det var et samvirkelag der hvor han hadde sett en mengde gummistøvler i et lager i kjelleren. Jeg gikk i sørpen ved Arneberg og tenkte på hvordan det kunde gjøres å få tak i disse. Det kom ikke noe angrep i løpet av natten og jeg fikk hvilt meg i en seng på en liten stue som lå litt nærmere Åsmarka kirke. I denne sengen traff jeg Odmund Kristoffersen som bodde i Søre Ål. Han var ordonans for en av de andre eskadronene og hadde fått fri til å sove en stund.

Gummistøvler på Næroset samvirkelag

Om morgenen var angrepet på de fremste stillingene ved Nystuen allerede startet, men jeg hadde planlagt en tur frem til Næroset for å prøve å erobre noen gummistøvler og kanskje finne noen strømpes. Næroset var under artilleribeskytning

allerede, men jeg utrustet en lastebil med en mitraljøre på og 4 mann og så drog vi ca 3 km. frem til samvirkelaget. Det gikk etter planen og jeg heiste meg ned i kjelleren hvor lageret var. Jeg sendte opp alle esker jeg trodde det var gummistøvler i og tilslutt fant jeg noen bunter med tykke raggsokker. Det begynte å haste for granatnedslagene var ikke så langt vekk. Det gikk bra til vi kom nesten tilbake til Arneberg. Da ble det plutselig åpnet ild mot oss med et maskingevær. Vi kom oss av lastebilen vår og vi tenkte det var en tysk patrulje. Jeg fikk med meg 2 mann og skulde undersøke hvem det var. Plutselig kommer en norsk fenrik ut i veien foran oss. Det var Hånes fra Røros som jeg ikke hadde sett siden vi gikk på befalskolen i 1935. Han tilhørte Ringsaker eskadron og de hadde stilling også ved Arneberg, men på den andre siden av veien. Vi kom tilbake og skulde dele utbytte etter "handelen" på samvirkelaget. Det viste seg at det kun var noen få par med herrestørrelser. Det meste var damestøvler og alt for små og skuffelsen var stor.

Vi venter på avløsning i Åsmarka

Vi fikk snart noe annet og tenke på. Bombekasterilden og artilleriet begynte med litt større omfang og vi skjønte at nå var det tid for angrep for fullt fra tyskerne. Dette var ca. klokken 12-13 den 21. april. Det hadde hele dagen gått noen rykter om at engelske soldater var kommet og skulde avløse oss i første linje hvor vi hadde befunnet oss hele tiden siden vi ble satt inn på Strandløkka den 15. april. Jeg tror til og med regimentstaben nå hadde oppdaget en avdeling som ikke hadde fått avløsning idet hele. Mannskapene i troppen min var nå helt utslitt. De lå i snøen og hadde gitt helt opp og trodde ikke på noen avløsning ved 2 tiden som ryktet hadde fortalt. Effekten til hver enkelt var nå også meget redusert og jeg ventet ikke så stor innsats når angrepet kom. Artilleriskytingen hadde nå blitt utvidet og omfattet området langt oppover i bygda og også i området ovenfor kapellet. Tyskerne hadde nok oppservert at det var stor virksomhet med bilkjøring etter vegen som lå ganske åpen for innsyn fra andre siden av Næren. Tiden gikk og vi fikk beskjed om at avløsningen var forsinket på grunn av transporten fra Lillehammer. Ja vi sa at det hadde vi ikke tenkt var realitet i det hele tatt. Mitraljørselagene mine greide å følge med på ildgivningen tiltross for helt utslitte soldater. Laget til Odd Bækkevold hadde til og med fått plassert sin mitraljøre oppe på en plankestabel og med tak over og hadde fint skytefelt på veien hvor det tyske fremstøtet forgikk. Plutselig ble det en del aktivitet oppe ved kapellet og jeg så en lastebil med soldater som skulde snu ved kirken men som ble truffet av et granatnedslag. En liten stund etter kom det en tropp med soldater i brune uniformer nedover mot meg og Ording (sjefen) fulgte med og fortalte at denne stabssersjanten skulde med sin tropp avløse meg og vi skulde få trekke oss tilbake til Lismark skole og hvile og sove.

Endelig avløsning

Jeg trodde jo jeg drømte. Engelskmenn med flate hjelmer og puttis på den ene siden og grønne tyskere som skuddmål på den andre siden av jordet. Stabssersjanten en meget liten og kort bent soldat med bajonettar etter deltagelse i første verdenskrig og kamper på Flandern. Han viste meg også den en skudds panser rifle som var det tyngste han hadde med seg og som han kalte littel bob. Den skulde gjøre underverker med de tyske panservogner. Han var så kort i bena at jeg måtte trække opp snøen som stod igjen mellom mine skritt. Vi så på stillingen og han hentet sine soldater og vi ønsket dem lykke til (og det trengte dem) og trakk oss tilbake til bilene vi hadde stående bak første sving på veien. Vi måtte vente til hele eskadronen

var avløst og til det ble litt mindre bomber i området ved kirken. Mens vi ventet fikk vi høre av sjåførene som kjørte Engelskmennene hadde ordre om å sette de av ca. 500 meter ovenfor kapellet men de nektet å gå ut i snøen og ville bli kjørt helt nedenfor kirken og gå av der.

Om Bernhard T. Lawrens

Mens de holdt på å snu bilen kom en granat og traff bilen med 30 soldater på planet. Det var kun 1 soldat som ble truffet og han døde på stedet. Det er den jeg senere har hatt omsorg for på kirkegården i Åsmarka. Hans navn er Bernhard T. Lawrence. Han ble gravlagt på Nordre kirkegård i Lillehammer og det ble satt opp et minnesmerke lavet her . Ved en av besøkene fra veteraner ifra Forresteres kom også hans søster hit til Lillehammer. Hun ville gjerne ha hans minnestein tilbake til Åsmarka kapell og den ble flyttet og avduket igjen ved en høytidelighet i 1990. Senest sist sommer 2001 la jeg ned en krans på hans grav da jeg var med som kjentmann og kåsør ved avslutning for befalskolen på Jørstadmoen. Da vi endelig fikk kjøre forbi kapellet lå Lawrence plassert på snøplogkanten og der lå han nesten en uke før han ble kjørt til Lillehammer.

En snartur hjemom

Vi som hadde fått avløsning skulde kjøre til skolen i Lismarka og sove og hvile. Da jeg kjørte inn på skolen der stod Nelly Nordahl og hun spurte om jeg ville ha et par med tørre strømper. Det var det likeste jeg kunde ha fått. Jeg kom til å tenke på at det ikke var lang vei hjem og at jeg ikke hadde fått gitt noe beskjed om hvor i verden jeg var. Jeg tenkte jeg kunde få tak i en motorsykkel og ta litt fri et 2 timer. Som sagt så gjort og jeg kjørte nedover Lismarkvegen og der var det utrolig dype hjulspor og det var helt umulig å kjøre. Jeg kom hjem og der var det fullt av Engelskmenn. Det var i hvert fall minst 20 som bodde i stua og på føderåden bodde det Lillehammeringer som hadde evakuert . Jeg lånte et fotoapparat av min søster Marthe og fikk forevignet engelskmennene og det er disse bilder som kommer her.



Mor laget noe mat til meg og jeg var meget sulten, men jeg kan ikke huske hva jeg spiste. Antagelig stekt flekk eller kjøttkaker. Jeg hadde ikke ro på meg og reiste oppover til Lismarka igjen. Jeg tror jeg kom dit ved 8 tiden om kvelden. Troppen min hadde et klasseværelse og jeg kom sist inn og ble liggende innenfor døren. Klokken var ca 9 da jeg sovnet inn og jeg syntes jeg bare hadde vært borte noen sekunder da det kom en sivil person og ropte at nå fikk vi komme oss opp og vekk for alle engelskmennene var i hvert fall passert og det var ingen militære imellom oss og tyskerne. Klokken var bare 00.30 og vi fikk ordre om å bryte opp med det samme.

Over Midtlien til Neremo

Vi skulle kjøre over Midtlien og Messenliveien og gjennom byen og nordover til Neremo pensjonat. Jeg hadde, som jeg glemte når jeg kom tilbake fra Stranddløkka, fått tildelt en personbil til troppen min. Det fulgte også med en sjåfør som ikke var stridende A og han skulle ikke settes til noe farlig. Jeg fikk aldri vite hvorfor forbeholdet var sett frem, men jeg resonerte meg til at han var for ung og egentlig ikke kunde brukes i stridende avdeling. Han hette Sverre Magne Harildstad og var sønn til en brannmann på Hamar. Senere fikk jeg rede på hans alder og han var 3 år eldre enn meg og altså født i 1913 i Fredrikstad. Han stilte med en åpen Cheverolet med kallesje og antagelig en 1932 modell. Vi fikk god plass til utstyret vårt og en del mat til troppen. Harildstad ble benyttet som oppasser for meg og var en god avlastning. Jeg var våken til vi hadde passert Fiskersvingen og på rett vei mot Lillehammer. Det ble sovet den hele vei og de hadde ikke sett noen tyskere i Lillehammers gater. Vi fikk ordre om å overnatte på Neremo pensjonat i Øyer og vi kom dit ved 2-3 tiden om natten. Krøp straks til sengs på ett enkeltrom med hvite laken og sov med en gang.

Til Hundorp

Om morgenen våknet jeg av bomber som falt nede ved jernbanestasjonen og vi hørte fly også. Da skjønte jeg at det var pent vær og vi ble purret ut og skulle reise nordover Gudbrandsdalen og bevilges noen dagers hvile. Det hørtes bra ut, men det pene været hadde skaffet meg en sjenerende øyebetennelse og jeg som ikke hadde solbriller med meg. Jeg fikk tak i sjefen på hotellet og lurte på om jeg kunde få rekvirert ett par solbriller da det ikke var noen av oss som hadde penger. Nei, det lot seg ikke gjøre, men innen 2 dager var det nok ingen briller igjen. Da hadde han sikkert hatt besøk av tyskerne. Det ble sagt at nå var vi kommet til Øyer. Vi fikk startet opp og samlet eskadronen ved Prestegården da rittmesteren og hans stab hadde bodd i Prestegården. Turen nordover gikk ganske sakte da vi måtte stoppe for de stadige flyangrepene og jeg husker tydelig den første stopp der hvor veivesenet har kontroll ved innkjøringen til Skarsmoen. Veien er lagt om der, men jeg ser enda den steinen jeg søkte dekning ved. Det ble ingen skadet under turen og tilslutt kom vi frem til Hundorp. Eskadronen skulle ligge på Bøndernes hus og offiserene skulle ligge på et pensjonat like ovenfor sentrum. Nå skulle vi endelig få hvile og sove ut og ta det med ro.

Sentralborddamens historie

Jeg traff igjen en sentralborddame fra Nydal som jeg hadde hatt ansvaret for på Bergshøgda. Hun hadde blitt tatt med nordover av en militær stab da hun kunde betjene televerkets sentral bord. Hun fortalte meg en utrolig historie. Hun hadde vært i jobb på sentralen om formiddagen og så ble det flyalarm og alle i huset skulle gå i kjelleren som var innredet til sikringsrom. Plutselig kommer det en rittmester i full uniform løpende inn og skriker ”de bomber oss” og så river han av denne setralbord damen pelskåpen hennes og pakker hodet godt inn i kåpen og stikker hodet ned i et hjørne i kjelleren. Når det ikke kommer noen bombe løper han ut igjen og hun har ikke sett sin kåpe siden. Det er utrolig at enkelte kan miste styringen helt. Det ble tidlig kveld denne dagen den 22. april 1940 og jeg hadde regnet med at jeg skulle sove ut godt og ikke minst få en hvil. Sovnet med en gang jeg la hodet på puten og våknet nesten med en gang igjen, syntes jeg, av at en person stod og drog i dyna mi og sa at vi skulle stille med en gang hos sjefen.

Flankesikring på Tretten

Det tok sikkert en halv time før jeg var våken og fikk krabbet meg opp. Rittmesteren var heller ikke noe særlig ivrig etter å stille på igjen og ordren var at vi skulde være flankesikring for den engelske stillingen like syd for Tretten og skulde ikke i kamp for det skulde engelskmennene ta seg av. Vi fikk i oss litt frokost og drog sydover Gudbrandsdalen igjen, de fleste vel i sovende tilstand. Det var ikke noen svært entusiastiske soldater som egentlig var blitt lovet avløsning som gikk til verket. Vi ble angrepet av fly flere ganger og måtte søke dekning. Avdelingen som omfattet begge eskadronene Åmodts og Ordings altså ca 300 mann med bare mitraljøser tok av ved Tretten og skulde sikre den øvre veien med stillinger ved Stubbsveen og Melleberg. Ordren var at vi skulde ligge der til sikring for den engelske stillingen i Skarsmoen og ved Tretten, men ikke delta hvis vi ikke ble angrepet. Vi skulde ligge i denne stillingen til klokken 19 og så trekke oss tilbake. Jeg tror vi var kommet i stilling til ca. klokken 12.00 Like etter på skjønte vi at det tyske angrepet på Tretten var begynt. Det var kun etter hovedvegen det foregikk og det ble satt inn både fly og panservogner mot disse Little bobs som troppsjefen hadde vist meg i Åsmarka. Vi kunde gå opp på en høyde og ha oversikt over angrepet syd for Stubbsveen og Melleberg. Vi skjønte også at engelskmennene hadde trukket seg tilbake og ved ca. klokken 15.00 kom de første engelske soldatene som gikk igjennom våre stillinger og drog oppover mot fjellet. Dette tiltok utover ettermiddagen og jeg fikk snakke med en offiser som kom sammen med flere soldater. Han fortalte at tyskerne hadde brutt igjennom ved Skarsmoen og nå hadde de skutt i brann selve Tretten sentrum og der lå det bare offiserer i en sperrelinje like syd for sentrum.



Hus skutt i brann av tyskerne

De hadde bare Brennguns og lite annet og hjelpe seg med. Jeg fikk med denne offiseren til rittmester Åmodt og han fikk rapporten direkte av engelskmannen. Vi ville jo bli avstengt med alle 300 mann hvis tyskerne kom forbi Tretten. Åmodt svarte meg at han hadde skriftlig ordre om å bli i stillingen til kl. 19.00 utstedt av regimentsjefen oberst Jensen. Han befant seg vel antagelig da på Hundorp eller Harpefoss. Det høres så pent ut i boken til oberst Jensen. Han eller nestkommanderende Major Sandberg var tilstede og hadde kommandoen her og der. Den eneste jeg så i fra regimentstaben og som jeg snakket med var en innbeordret sersjant Bach og han fungerte etter min mening som ordonnans og brakte skriftlige ordrer. Vi som oppholdt oss ved Stubbsveen hadde lite å fore ta oss og de fleste lå under noen grantrær og sov. Det var mildt vær og her var det lite snø igjen og den som var ble til våt sørpe. Det rant også fra nysnøen som lå på trærne slik at jeg husker fenrik Gjøviken gikk med paraply og skrev dagbok. Jeg hadde ett

lag liggende nord for kampen nord for Stubbsveen og som skulde oppservere ned mot riksvegen nord for Tretten. Det var laget til sersjant Gulbrandsen og jeg måtte huske på og få ham med når vi engang utpå kvelden skulde rykke tilbake. Klokken begynte og gå utover ettermiddagen og flere og flere engelskmenn kom igjennom stillingene våre. Jeg snakket med flere av dem og jeg husker tydelig en sersjant som hadde stappet en pyjamas på toppen av feltbagen sin. Han hadde likeledes en tennisrakert hengt på beltet sitt. Han fortalte at hele bebyggelsen på Tretten stod i brann og at det kun var 5 offiserer som hadde tatt en stilling foran første huset som stod i brann. Jeg melte også dette til sjefen, men han bare blåste av det.

Nordover mot Mageli igjen

Det begynte nå også og bli mørkt og det var uhyggelig med hele Tretten sentrum i brann. Jeg regnet ut at det var ca. 3 timer siden tyskerne hadde brutt gjennom den engelske stillingen og jeg hadde liten tro på at tyskerne tok noen hvil for å slippe oss nordover. Jeg hadde mine biler innerst slik at jeg skulde ut igjen tilslutt. Jeg bad sjåføren min om å kjøre frem til teten i kolonnen for å si i fra, slik at jeg fikk hentet sersjant Gulbrandsen. Eskadron sjefen var butt og grinete og jeg spurte om det skulde være en sikringspatrolje foran. "Ja, jeg har sendt ut en patrolje som har varslet at det er klart" sa han, men slengte han etterpå, "- er du redd så får du kjøre bakerst i kolonnen". Da svarte jeg ganske skarpt: "Jeg skal i hvert fall følge deg!" Da kjørte han i veien og jeg fulgte etter helt bak ham. Vi kom fremover og klokken hadde blitt nesten 20.00 ved starten. Det var en uhyggelig tur og vi hørte skyting hele tiden og lyset fra brannen på Tretten. Vi skulde jo komme inn på hovedveien like før Mageli Camping i dag ved et sted som heter Ledem. Det var en del skog fremover etter veien, men når vi nærmet oss hovedvegen var det mer åpent og beitemark. Her var det en del mer bart og svært lite snø. Jeg satt og småduppet og sov litt. Det ble kjørt uten lys og sjåføren min Harildstad klaget over at han så dårlig. Plutselig så holdt han på og kjørte utover en skråning og jeg ble litt erg og sa at han behøvde ikke kjøre oss i hjel, det blir sikkert andre muligheter. Han ble sint og sa skarpt at du får kjøre selv når du ser så godt, jeg ser i hvert fall svært lite. Ja jeg kan kjøre men vi får ikke stanse noe særlig slik at det blir rykk i kolonnen. Du setter bilen i laveste gir og hopper ut til venstre og jeg tar rattet og smyger over gir stanga og du løper rundt og hopper inn igjen. Vi passer på ved en flate slik at rykket blir mindre. Ja stedet kom straks og han hoppet ut og jeg skrevet over og hadde kommet på plass igjen og jeg hørte sjåføren min slengte igjen døren sin. I samme sekund lyste hele terrenget opp og det singlet i glass og Harildstad falt død om.

I nærkontakt med tyskerne

Jeg stoppet bilen og i samme sekund sluppet meg baklengs ut av bilen og ble liggende i vei kanten som helte imot den tyske tanksen som stod bare 10-15 meter fra der jeg lå. Jeg tenkte at nå må du bare ligge stille og late som du er ferdig. Tanksen fortsette og skyte og fallskjermyset opplyste hele terrenget omkring. Jeg lå slik at jeg kunde se med ene øyet og fikk se 3 soldater som gikk frem med hendene i været. Jeg skjønnte at det var folkene i bilen til Åmodt og da skjønnte jeg at det var menig Holland fra Hamar som var hans sjåfør og en av den som overga seg. Det fløy vel en tanke i hodet på meg også, men jeg ville først se hvordan det gikk med de 3 som hadde gått frem.



Suddenly hell breaks loose.....

Vitne til krigsforbrytelse

Det utviklet seg fort til en krigsforbrytelse som selvsagt var en vanlig foreteelse under slike forhold. Jeg slapp å ta noe valg når jeg så resultatet. De ble stilt opp på vegen og ransaket og når den offiseren som stod der fikk se at de hadde patroner i lommene brølte han eder og forbannelser. Det er nok den tyske offiseren som hadde kommandoen og som Øverland refererer i sin bok og som hadde ansvaret for fronten fra Tretten og nordover. De tre fangene ble stilt med ansiktet mot Lågen og en soldat ble still bak hver mann og det ble kommandert skudd. Jeg hørte den ene, Dahlsrud gråte og be for sitt liv, men den offiseren avsluttet med "schnell- schnell" De falt i sammen i veien og ble sparket utover vei skråningen og ned mot Mjøsa. Jeg var så opptatt av synet på krigen i praksis at jeg hadde ikke fått planlagt noe for meg selv. Jeg lå svært utsatt til og godt synlig, men jeg håpet på at fallskjermlyset skulde slukne snart. Det var helt bart der og havnehage og jeg har sagt siden at jeg kjenner ingen som har ligget så lavt i terrenget og faktisk under fintotten.(beitegras) Det var stor trafikk på veien der og jeg var redd noen av tyskerne skulde ta en hvil i vei kanten eller ta seg en røyk. Det var nok ikke anledning til slikt når de var på jobb. Plutselig sluknet lyset og jeg hadde sett meg ut en liten stein jeg skulde ta første spranget til. Men det kom opp en ny fallskjermopplysning, men denne var det kortere brenntid på.

Til fots mot øst

Jeg måtte riktig være forsiktig og flytte meg bare når det var mest mørke. Det var litt variabelt med skyene. Endelig kom jeg tilbake til slutten av kolonnen og det så veldig stille ut der, men plutselig så smeller det et pistolskudd. Jeg skjønnte at det var nordmenn da det var et Colt skudd. Jeg trakk i dekning og ropte hvem jeg var og fikk svar at jeg kunde komme frem. Det var igjen bare 2-3 mann som ikke tilhørte kavaleristene, men vi slo oss i lag og vandret bort i fra katastrofen for en stund. Det var jo ca 300 mann som for en time siden satt i disse bilene og som nå ikke var noe sted å finne. Jeg bestemte meg for å finne et sted å sove og drog oppover lia på øvre Tretten. Jeg var ikke noe lokalkjent der, men vi tok peile på den øverste gården. Stor, fin gård med godt utsyn og vi gikk inn og ingen var tilstede Det stod mat på bordet og vi satte oss til å spise, men det var søvnen som tok meg først. Jeg vandret opp i 2 etasje og der stod det en dobbeltseng ferdig til bruk. Jeg skjønnte at det var

gårdbrukerens seng jeg la meg i og jeg sovnet med en gang. Dagen etter traff vi flere soldater nede i 1 etasje og det var en som hadde en kjæreste som var datter på gården. De var flyttet opp på setra for sikkerheten. Hendelsen på Ring noen dager før hadde satt skrekken i folk der tyskerne for fram, så det var ingen som tok noen sjanser. Vi ble også enige om å komme oppover til setrene og vi fikk med oss litt niste av en budeie som var kommet ned fra setra for å fore og melke kuene. Det var kommet noen til på gården i løpet av natten. Vi fulgte en vintervei opp til setra og det var ikke så langt heller. Det var bare dattera på gården og noen venninner som var igjen på setra og vi fikk mat og drikke og overnattet enda en natt her. Søvn ble det ikke for mye av og vi hadde nok en del og ta igjen. Avslappingen etter de siste døgn's påkjønning var slik at vi kunne sovet hele tiden. Det var ikke så stor trafikk ved setra vi var på og ganske spesielt det var ingen som spurte etter navn på gården og setra vi hadde vært på. Det var først mange år etterpå jeg fikk rede på at det var Glømmen gård vi hadde tatt oss til rette på under husbondens fravær.

Mot Kvam på ski

På setra bestemte jeg meg for å få tak i ski og gå over fjellet til Kvam hvor jeg visste at engelskmennene ville gjøre ett ordentlig forsøk på å stanse fremrykkingen til tyskerne. Vi hørte at det var en mulighet og gå over Venabu fjellet og videre til Furusjøen og ned til Kvam. Det var fint skiføre og milde netter slik at jeg kunde ligge ute. Jeg hadde liten tro på at hele eskadronen kunde ta seg nordover som ikke hadde ski og heller ikke noe annet utstyr. Jeg fikk "lånt" et par ski som stod på Glømmensetra. Det var et par promenadeski for damer og noen litt bedre staver. Jeg fikk med meg en del spekeflesk og en del flatbrød i ryggsekken og ellers hadde jeg ikke noe annet personlig gods enn en Colt pistol og 2 fylte magasiner. Jeg startet om kvelden innover fjellet. Kompass og kart hadde jeg ikke sett under hele felttoget men det var lett vær og jeg var ikke i tvil om retningen nordover. Jeg gikk hele natten og det gikk så lett på skareføre. Det var heller ikke kalt. Jeg stoppet og hvilte en stund om natten men jeg frøs ikke. Det ble dag og jeg tok meg da inn i en seter som til all del stod oppe. Jeg la meg og fikk en dags hvil. Det var stadig flydur og det var best og gå om natten og sove om dagen for til og med de tyske oppsvarsjons fly (Storck) hadde skytevåpen om bord. Det ble skigåing en natt til og jeg syntes jeg kom fort frem og kjente meg igjen når jeg kom opp i høyden slik at jeg kunde se Rondane på høyre side. Jeg fortsatte også utover dagen denne tredje etappen jeg tok og det var mer folk og se enn før. Jeg traff 4 soldater og en sersjant fra I.R.5 og de kunde fortelle at de hadde fått ordre om å gå over til Østerdalen nærmere bestemt til Atna og de kom nordfra.

Vendereis

De kunde også fortelle at tyskerne hadde brutt igjennom ved Kvam og de norske styrkene hadde trukket seg tilbake mot Romsdalen. Det var ingen mulighet til å nå igjen de norske styrkene denne veien. Jeg måtte igjen ta en beslutning og det var ingen annen utvei enn å ta samme veien tilbake. Det begynte og ta slutt på både spekematen og flatbrødet og jeg la i vei og planen var å komme tilbake til fjellet ovenfor Lillehammer og hvile ut på vår egen sæter på Storkvandalen. Dette ble en lang tur da det begynte og bli slutt på motet og kreftene. Etter en døgn's mars regnet jeg med at jeg hadde gått halvparten og det var litt mer utforbakke og lettere slik at

jeg kom fortere frem. Jeg kom om kvelden til en pen sæter som lå i en sol helling . Jeg var svært sliten og sulten og begynte og undersøke låsen på døren. Det hadde ikke vært folk på denne sætra og det var ikke spor etter noen. Jeg greide med ski staven å få lirket ut kingen som holdt låsen og det var bare og stige inn i hus. Jeg pusset vekk alle spor og lukket døren. Til alt hell var det en pose med havregryn der og jeg tok inn litt snø slik at jeg kunde koke havresuppe. Men det ble ikke med det samme. Jeg torde ikke fyre opp på ovnen før det ble ordentlig mørkt. Jeg la meg på sengen og skulde vente litt men den som sovnet og sov til dagen etter var meg. Jeg spiste litt tørr havregryn med snø til og startet mot syd. Jeg var svært forbauset over at jeg ikke så noen mennesker om dagen men jeg gikk nok for langt inn på fjellet. Utpå dagen oppserverte jeg noe jeg tror jeg kjente nemlig Åstdalen. Det var ett dalføre med skog jeg så idet fjerne og jeg tok litt mer til høyre for å få retningen mot Nordseter.

Lite med mat og krefter

Det begynte og gå litt saktere og det var lite krefter igjen og utpå dagen brøt jeg meg nok inn på en sæter. Der hadde det vært folk nylig og jeg fant en brødiskalk og litt smør. Jeg la meg straks til å sove og våknet tidlig på morgenen og drog straks videre. Jeg syntes at det var kjente trakter men jeg gikk faktisk hele dagen uten og komme til noe jeg kjente. Åstdalen var også blitt borte for meg men utpå kvelden kjente jeg igjen Næverfjellet og plutselig stod jeg på en stor sæter. Det stod en mengde ski utenfor ett sæterhus der og jeg skyndte meg videre for nå viste jeg veien til Kvandalen sæter.

Til Kvanndalen

Jeg kom frem utpå natten og jeg måtte gjøre nok et innbrudd. Men jeg registrerte straks at det hadde vært folk der i det siste. Det var faktisk varmt i huset. Folket på Galterud hadde nok vært evakuert hit men var flyttet hjem. Jeg la meg langt roligere og i kjent seng og om jeg sov 2 eller 3 døgn vet jeg ikke. Jeg stod opp helt utsovet og jeg hørte noen som hugg med øks. Det var Harald Kristiansen og hans sønn Kåre som holdt på å tømre nytt fjøs på Flugsrud setra like ovenfor oss like ovenfor oss. Jeg fikk stilt klokka mi og registrert at det var mandag den 6 te mai 1940. Fikk likeledes hore mye lokalt nytt og ikke minst hvordan det gikk med hjemvendte soldater. Det hørtes beroligende ut men jeg bestemte meg for å holde meg på setra så lenge jeg hadde mat. Det var en del mat igjen etter foreldrene mine. De hadde hatt med seg hest og utstyr for en lengre tid. Det bodde noen hjemvendte soldater i hytta til Prestangen og det var kjente fra Lillehammer som også tok seg en avslapning etter innsatsen blant annet Henrik Ruud. Jeg tror jeg gikk hjem igjen ca. den 10 mai og det var stor stas og mye god mat og så fikk jeg gjort meg ren etter ikke å ha kledd av meg ordentlig siden den 8 april.

Til Politimesteren

Jeg gikk og meldte meg på Politimesterens kontor og han ville ha meg i tjeneste på Lillehammer med en gang. Han skulde ordne overføringen med Oslo så det skulde ikke være noe problem. Det gikk heller ikke noe tog lengre enn til Hamar så det sa seg selv. Jeg var i politiet på Lillehammer i ca. 1 uke men da kom det telegram om at jeg skulde melde meg på Politikammeret i Oslo snarest mulig for det var der jeg var ansatt. Jeg hadde oppdaget at det gikk en tysk buss hver dag til Oslo med post og der var det ikke vanskelig og få kjøre gratis. Det var forresten en norsk soldat som var fange som kjørte bussen. Jeg ankom Oslo omkring den 22-23 mai og ble satt i

tjeneste igjen med en gang. Etter en ukes patruljering ble jeg overflyttet igjen til Rytteravdelingen igjen hvor jeg også før hadde vært ansatt. Det ble straks en ny tjenesteordning i og med at Politimester Welhaven hadde fått avskjed og det var ikke for tidlig.

Tilbake til utgangspunktet

Dette var i korte trekk der jeg startet den 9. april og returen tilbake etter usedvanlig spennende og anstrengende dager og nå var vi kommet til ca 25 mai 1940. Tiden i Oslo under krigen til i 1945 kommer i et nytt kapittel senere. Jeg har dog noen kommentarer tilslutt ved rørende forskjellige ting som jeg vil påpeke i ettertid. Det er jo lenge siden dette hendte, nøyaktig ca 62 år og de første årene forsøkte jeg jo og trykke hendingene nederst i bevisstheten. Jeg hadde jo mareritt ofte og nesten jevnlig hver natt i ca 30 år og jeg fikk spark i ryggen av Liv for å vekke meg. Det var ikke noe som hette krise psykiatri den gangen og jeg refererte ikke noe før jeg etter 40 år fikk ordre fra Regimentet om å kåsere om krigen og opplevelsene mine på Vinstra Videregående skole i forbindelse med minnefeiring. Det ble flere minnetilstelninger etter hvert og det var nok en lettelse men marerittene er ikke helt borte selv i dag.

Det jeg til nå har beskrevet er den reelle fremstilling jeg så med mine øyer og som jeg husker meget godt.

Noen personlige kommentarer og etterpåklokskap må jo også nedtegnes og det er jo ting jeg har erfart blant annet fra erfarne militære som jeg har kommet i kontakt med. Først vil jeg nevne at jeg skjønnte snart at jeg hadde hatt en uhyggelig flaks i fra krigens første dag. Jeg ble satt til å ha ansvaret for en hel tropp ca 40 mann fra første dag i krig. Det er vel første gang at tropper er satt opp med så kompliserte våpen og med så liten skyteøvelse. Jeg hadde jo selv hatt mange av mine soldater i rekruttskolen i 1937 og visste at de blant annet hadde skutt kun en serie på 5 skudd hver på skytebanen på Hauersæter. Jeg hadde ordre om å plukke ut hver 6te skudd fra patronbåndet slik at ingen skulde bruke mer enn 5 skudd. skulde ikke forundre meg om det er samme ordre nå også grunnet sparing. Det var ikke bare meg men hele troppen som nok hadde en god hånd over seg. En annen ting som også virket inn var at de fleste var erfarne skogskarere fra Engerdal, Trysil og fra Finnskogen. De hadde erfaring med å ta seg fram og oppholde sei i skogen både under hardt skogsarbeide og på jakt.

De tre falne

Det var altså kun 3 personer som falt av min tropp. Det var først Erland Andreassen, fra Løiten og født i 1917. Falt under kamp på Strandløkka den 16 april og gravlagt på Strandløkka. Den andre var Kåre Juliussen Smestad, født i 1916 i Grue. Jeg var tilstede da han ble truffet av en skuddserie som en Henkel 110 sendte etter kolonnen vår under retrett fra stillingen på Bergshøgda den 19 april. Skuddet gikk inn i låret og han ble sendt til sykehuset på Hamar hvor han døde den 21 april. Den 3die var altså min sjåfør som ble skutt ved den fatale retretten ved Ledem like syd for Magelie camping i dag. Det var den 23 april og han er gravlagt på Hamar. Han var sønn av en brannmann på Hamar og jeg ble gjennom Kristian Berg på Ring kontaktet av hans søster som ville ha rede på hvordan han hadde falt. Dette var først i 1945. Jeg møtte henne på hytta til Kristian Berg på Sjusjøen. Tapslisten kunde vært meget lengre.

Et underlig spørsmål

Jeg fikk et underlig spørsmål av oberst Fure under en befarings sammenkomst med Engelskmenn på stillingene ved Tretten. Han spurte om jeg så noen med flere stjerner enn meg i første linje og under kamp. Jeg måtte erkjenne at jeg ikke under noen omstendighet så noen med over fenriks grad i nærheten og på Strandløkka fant jeg heller ingen der hvor kommandanten for hele stillingen skulle være og ifra Regiments staben så jeg en sersjant som leverte ordre. Sersjanten heter Back og jeg kjente ham fra befalskolen. Han så jeg kun en gang. Jeg hadde heller ikke et eneste kart og ikke en kikkert noe jeg savnet svært og jeg var dog noe på hjemmebane. Jeg har fått meget hjelp av Kjell Elvestad på Tretten med å finne igjen stillinger og veier som vi brukte på retretten til Ledem. Elvestad er en yngre generasjon men hans far var distriksjef for H.S. i Gudbrandsdal slik at Kjell hadde fått krigen inn i nærmiljøet og var svært aktiv i historielagets arbeide og i lokalhistorie. At jeg har skrevet disse opptegnelser er ikke på grunn av at jeg er spesielt stolt av min innsats. For en tid tilbake fikk jeg se en undersøkelse som veivesenet hadde gjort med hensyn til dømmekraft på grunn av mangel på søvn og hvordan dette virket inn på kjøreferdigheten og dette ble sammenlignet med inntak av alkohol. Jeg husker ikke nøyaktig men og være våken 10 timer ble sammenlignet med 2 skarpe og brune pjoltere og 1 døgn ble sammenlignet med en skikkelig fyllereise med opptil en flaske brennevin. Når troppen min og jeg kom ut til Strandløkka den 16 april uten å ha sovet en eneste natt på 7 døgn så tror jeg ikke den sammenligningen som veivesenet hadde ville ha gyldighet. Da hadde vi nok ikke vært i live noen i 3 tropp i vår kjære eskadronsjef Bjart Ordings avdeling. Han var en usedvanlig kjær og varmhjertet person og det var dessverre beklagelig at jeg ble fradelt så meget til andre tilfeldige og mer intetsigende sjefer. Ellers var hele min tropp lagførere og menige usedvanlig flinke pålitelige personer som tålte all slags påkjenning uten noe klaging.

Regimentets banner

Regimentet hadde jo sin egen standard det vil si banner med følgende inskripsjon "Dragonregiment nr 2" med følgende skrift under. Hunneberg 1676. Uddevalla 1677, og fra krigen i 1940 ble det tilføyet Strandløkka 1940. Det siste tillegget er jeg litt tilfreds med å ha medvirket til med en liten andel. Nå i ettertid er jo Kavaleriregimentet nedlagt men det kan jo hende at den blå silkestandarden til D. R. 2 kan jo komme til å bli hengende på Forsvarsmuseet på Akershus Festning i Oslo. Jeg har før nevnt at jeg etter krigen forsøkte og legge lokk på hendingene og det ble heller ikke nevnt på noen detaljer til nær familie. Når krigen var over i 1945 ble jeg jo innkalt til militærtjeneste og omskolering til Panservåpen og ble jo der til i 1958 med små avbrudd. Det ble j oppfrisket igjen og det ble en stor påkjenning og friske opp en del minner.

Krigsmedaljen og Deltagermedaljen

En Lørdag jeg kom hjem på permisjon forstod jeg at det var noe hemmelig som skulde foregå. Dette var høsten 1949 og Liv sa at jeg ikke skulde ta av meg uniformen da det ville komme ett overraskende besøk. Jeg skjønnte ingenting men det kom en fremmed bil inn på gårdsplassen og ut kom en major i full gallauniform. Det var plasskommandanten på Jørstadmoen major Heyerdahl Larsen som skulde overrekke "Krigsmedaljen" for innsats underkampene på Hedemarken og i Gudbrandsdalen som det står i skriften, likeledes skulde jeg også få Deltagermedaljen med rosett for deltagelsen i krigen og Hjemmestyrkene fra 1940

til 1945. Dette ble meget på en gang men det var jo hyggelig og ikke bli glemt etterpå. Det var kun 80 stykker som hadde fått krigsmedaljen av personellet i Hæren. Utenom kom altså Marinen og Flyvåpenet.



Deltagermedaljen med rosett, Krigsmedaljen og Håkon den 7. medalje.

Det hadde vært en kamp mellom Regjering med Gerhardsen i spissen og Militære sjefer og Kong Håkon om utdeling av påskjønnelser som medaljer og lignende. Gerhardsen holdt på at det var ingen som skulde ha noen medaljer. Han hadde jo selv bare båret det brukkne gevær for det hadde jeg selv sett. Dette hadde det vært krangel om i regjering helt siden Gerhardsen dannet regjering for A.P. Til slutt hadde Kongen i statsråd sagt at han ikke ville gi etter for dette krav. Denne tiden bodde jeg sammen med Håkon Harlem på Trandum og han var en god venn av Kongefamilien og var på slottet og spilte kort med konge, Kronprins og Oberst Østgård en gang i måneden. Han var altså onkel til Gro Harlem men Håkon var høyremann og hadde intet å gjøre med A.P.

Sluttord

De kommentarene jeg eventuelt kan tilføye blir jo for en stor del etterpåklokskap og det er noe alle kan finne frem til selv. Jeg vil avslutte her med slutten på den første fase av krigen hvor jeg selv deltok aktivt. Jeg fortsatte og bo i Oslo under nesten hele okkupasjonen og fulgte med i sentrum for begivenhetene. Jeg tenkte senere å skrive en liten gjengivelse av de viktigste begivenheter jeg var med på i denne tiden. I korte trekk kan jeg summere det slik. Det kom krav om at vi i politiet måtte melde oss inn i "partiet". Avskjed ble kun gitt til den som gikk til annen jobb. Jeg begynte som stallmester på Frydenlunds bryggeri den 1. juni 1941. Bryggeriet hadde også kantine hvor det ble servert middag til de ansatte. I 1942 flyttet vi til en gård ved Vannsjø ved Moss for å produsere poteter og grønnsaker til kantina til Frydenlund.

Til avslutning vil jeg igjen minne om de 3 av mine soldater som falt i den tiden de tjenestegjorde under min kommando. Jeg vil også komme inn på de engelskmenn som kom oss til unnsetning. Nå i etter tid har jeg fått lest boken som Mack Kinnok en av veteranene fra Lesterregimentet ga ut og med tittelen "Den nakne soldat". Det de begynte på i Åsmarka var bare for det meste en liten begynnelse på et uhyggelig stort mareritt som kostet en hel mengde soldaters liv og en stor del av de som overlevde fikk men for resten av livet. En del av de som kom til England igjen uskadet var dette begynnelsen på en lang krigstjeneste ute i verden. Under veteranbesøket her i Lillehammer siden har jeg truffet flere som deltok i Afrika og invasjonen både i Kanalen og i Middelhavet på Sicilien og landgangen i Italien. Det

var en ting jeg ikke fikk til å rime under hele felttoget eller retretten ifra Strandløkka og oppover til Gudbrandsdalen og det var hvorfor det var så vanskelig og få en liten avløsning. Siden snakket jeg med befal som bare hadde kjørt hele veien nordover uten å ha vært i kamp. Når vi tilslutt hadde kommet til Hundorp og hadde fått kommet i hus på Sofienberg Pensjonat og lovet at vi skulde få hvile ut der kom jo ordren klokken 6 om morgenen om at vi skulde frem igjen til fronten igjen ved Tretten. Da jeg i ettertid får rede på at det står 4000 mann i Gausdal som ikke er i kamp og som hadde ligget der i flere dager . Broen over Lågen var også inntakt på den tid og det er ikke langt over til Svingvoll så slike ting er ikke gode og forstå. Det ser ut til at det var mer panikk i de avdelingene som ikke hadde vært i kamp enn det var i de helt utslitte Kavalerieskadronene som trakk seg tilbake etter hovedvegen hvor det største trykket var.

*All tekst er gjengitt etter Pers datafiler, kun oppdelt i avsnitt med overskrifter. Bildene som ikke er knyttet til Per eller Galterud er hentet fra "Verden i bilder 1940-45" og fra Internettisider som omhandler krigen i Norge 1940.
16.12.2002, Odd Sigmund Brøste*